

4. Кара-Васильєва Т. Полтавська народна вишивка / Т. Кара-Васильєва. – К., 1983. – 136с.
5. Китова С. Полотняний літопис України: семантика орнаменту українського рушника / С. Китова. – Черкаси, 2003. – 225 с.
6. Мельничук Ю. Дерево життя у вишивках / Ю. Мельничук // Артанія, 1998.–№4.– С. 51–52
7. Мельничук Ю. Семантика українських вишитих рушників / Ю. Мельничук // Народне мистецтво. – 2004. – № 3–4. – С. 60 – 65
8. Мельничук Ю. Семантика українських вишитих рушників / Ю. Мельничук // Народне мистецтво. – 2005. – № 1–2. – С. 59 – 65
9. Рыбаков Б. Язычество древних славян / Б. Рыбаков. – М., 1981. – 608 с.
10. Фисун О. Космологія українських рушників / О. Фисун // Артанія, 1998.–№4. – С. 35 – 38

*Шаповал Лариса
(Полтава, Україна)*

ПОБУТУВАННЯ ВИШИВКИ У ЗВИЧАЄВО-ОБРЯДОВІЙ КУЛЬТУРІ НАСЕЛЕННЯ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Однією з характерних особливостей вишивки в Україні є яскраво виражена її регіональна самобутність. Наприкінці ХІХ століття в Україні визначились етнографічні райони, що мали яскраве художнє обличчя творів народного мистецтва: Середнє Подніпров'я (Наддніпрянська Україна), Полісся, Поділля, Карпати та Прикарпаття, Південь України.

Традиції народної вишивки, мистецький досвід, тривала праця вітчизняних науковців дають підстави говорити про дослідження вишивки в Україні. Праці античних вчених Геродота, Діодора, Діонісія дають не прямі, а опосередковані свідчення про існування вишивки на території України. Археологічні знахідки з розкопок курганів, засвідчують про виникнення вишивки від часів енеоліту, а розкопки скіфських курганів дають матеріальне підтвердження про декоративне оздоблення одягу вишивкою, що є доказом побутування вишивки в цей період. Прикладом може бути золота пектораль (курган Товста могила, ІУ ст. до н. е.), срібна ваза (курган Чортомлик, ІV ст. до н. е.), чаша (курган Гайманова Могила, ІV ст. до н. е.). Одяг сарматів оздоблювався вишивкою, особливо одяг заможних жінок (кургани Сватова Лучка, І ст. до н. е., Соколова Могила, І ст. до н.е.) [18, с. 18].

Дослідників української вишивки бракувало наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття. Мистецтвознавці цікавилися архітектурою, малярством, скульптурою або музикою, а народне мистецтво залишили етнографам, які досліджували матеріальну культуру та фольклор. У 1870-х роках професори Хведір Вовк, Микола Сумцов, Олена Косач-Пчілка, пізніше до них долучилися Микола Біляшівський, Мирон Кордуба, Данило та Вадим Щербаківський, Володимир Січинський, Володимир Залозецький, Степан Таранушенко, Ірина Гургула, Віра Свенціцька, Савина Сидорович вивчали вишивку як різновид декоративно-ужиткового

мистецтва. Наукові розвідки Раїси Захарчук-Чугай [3], Тетяни Кара-Васильєвої [4, 5, 6], Майї Білан [1], Галини Стельмащук [17], Якіма Запаско [2], Катерини Сусак [18], Ніни Стефюк [18], Зінаїді Васиній [13], Юрію Мельничуку [10], Анні Кульчицькій [8], Катерині Матейко [16], Тамарі Ніколаєвій [11, 12, 13], Валентині Титаренко [20], В. Терпелюк [19] дають змогу вивчати історичні, художні та технологічні особливості вишивання [21].

В Наддніпрянській Україні провідну роль відіграє полтавська вишивка, що відзначаються ніжною кольоровою гамою, співвідношенням пастельних, м'яких відтінків, різноманітністю мотивів, що створює відчуття святковості та вишуканості. Всі тони блакитного, вохристого, сірого кольорів – найбільш улюблені на Полтавщині. «Найбільше поширення мала вишивка «білим по білому» («біллю»). Це своєрідний художній прийом, що асоціювався в народі з красою морозяних узорів: «Білим по білому шила. Інеєм рубила сороченьку чумаченьку, що вірно любила». Для більшої контрастності додавали не білені нитки або ледь підфарбовані в попелясті відтінки (куницями)», – стверджує Т. Кара-Васильєва [5, с. 226]. Наприкінці ХІХ століття замість домотканих ниток застосовувалися фабричні, фарбовані в яскраві кольори хімічними аніліновими барвниками нитки. У вишивці поширювалися контрастні поєднання червоного з чорним, а сорочки вишиті в традиційних техніках «білим по білому», стали носити літні жінки. Для підкреслення світлотіньового рельєфу додавали сіру або сірувато-жовту нитку. Колористична гама полтавських вишивок будувалася на поєднанні м'яких тонів: сірого, вохристого, зеленого, коричневого. Увага майстра концентрувалася на декоративному вирішенні орнаменту за допомогою переходу від світлого до темного кольору.

У полтавській вишивці використовуються орнаменти: геометричний, рослинний та рослинно-геометричний. Рослинними орнаментами вишивають переважно рушники, хусточки, скатерки, скатерки, оздоблюють кожухи, корсетки; рослинно-геометричним – жіночі сорочки, геометричним – чоловічі сорочки, іноді жіночі. Геометричний орнамент представлений фігурами: косий та прямий хрест, квадрат, ромб, трикутник. «Характерною особливістю полтавського орнаменту є віртуозність внутрішньої розробки геометричного мотиву, що досягається різноманітними техніками виконання. Головною є лінія, яка об'єднує всю композицію, створюючи спокійно-розмірений ритм», – наголошує Т. Кара-Васильєва [5, с. 227]. Улюбленими є хрещаті та зірчасті мотиви, восьмипелюсткова розетка «вітряки». З рослинно-геометричного орнаменту найбільш вживані мотиви: «сосонка», «калина», «гарбузове листя», «барвінок», «терен», «дубове листя», «хміль», «виноград», «берізка», «огірочки», «гречечка», «рожі». Улюблені мотиви полтавської вишивки є «гілка», «ламане дерево». Для північних й центральних районів

Наддніпрянської України типовим мотивом є «ламане дерево». Це гілка з широким стеблом зигзагоподібної форми, по кутах якої відходять листочки дуба, калини, хмелю, барвінку в два-три вертикальних ряди мотиву, спрямованих догори. «Характерною особливістю вишивки Полтавщини є різноманітність технік виконання, поєднання їх до 10-15 одночасно. Геометричний орнамент відзначається не стільки кількістю фігур, скільки варіативністю їх виконання», – зазначає Т. Кара-Васильєва [5, с.227]. Найбільш вживаною технікою полтавської вишивки є рахункова гладь – «лиштва», також «клинцева», «кісточкова», «човникова», «хмельова», «стіжкова», «яблучкова», «ключова», «барвінкова», «орішина», «порічкова», «берізка», «миронка», «решітка», «виноград», «дубове листя», «овесик». Узори полтавських вишивок виконуються поєднанням лиштви з мережками та різними видами ажурних технік – «вирізування», «виколювання», «довбанка», «солов'їні вічка», які надають їй легкості, вишуканості і виконуються білим кольором.

Вишивка є улюбленим засобом прикрашання, тому вона широко застосовується в оздобленні предметів інтер'єру – рушників, скатерок, серветок, обрядових, повсякденних речей в міщанському і сільському побуті, декоруванні народного вбрання. Вона розміщується в суворо обумовлених за традицією місцях на сорочці, зокрема – оздоблення рукава, що було відгомонам вшанування роботящих рук. Оточуючи їх символами, людина підкреслювала силу та вправність, збільшуючи успіх у роботі. Вишивка в одязі мала заклинальну символіку, виконувала утилітарну функцію. Узор набував магічної сили й виконувався в суворо визначених місцях – навколо шиї, на грудях, по низу сорочки, спідниці [4, с.12–13]. Геометричні орнаменти розміщувалися на рукавах, на грудях, що мало силу «оберегу» від темних сил й злого ока, а з часом орнамент перетворюється на декоративний елемент, пов'язаний із конструкцією крою одягу, виконує естетичну функцію. Розміщення узорів мало символічне значення. Особливо яскраво і декоративно оздоблювався верхній одяг – свити, сердаки, кожухи, кептарі. Характер вишивки, вибір орнаментальних мотивів та кольорового рішення залежав від призначення одягу, соціальних та вікових умов. Особлива увага приділялася вишивці весільних та дівочих сорочок, вишивалися рукава, комір, чохли, поділ сорочки.

У Наддніпрянській Україні склалася традиція щодо розміщення вишивки, яка розміщувалася на чоловічих сорочках переважно на грудях, комірі, по низу рукавів. Лінії крою, підкреслювали конструкцію виробу, виділяли місце розміщення вишивки, крім ужиткової, мали декоративну функцію, перетворюючи грубі шви в ажурні мережки. Слобідські кожухи відзначалися багатством вишивки, яка розміщувалася на спині, рукавах з переважанням червоних та оранжевих кольорів. На Полтавщині кожухи були білого кольору, розшиті гарусом та вовняними нитками яскравих

відтінків. Оздоблювали комір, поли та спину кожуха. Так, у Роменському повіті вишивали кольоровим гарусом на верхній пілці та спині, у Кобеляцькому та Прилуцькому – по краях коміра. Особливо славилися кожухи Зіньківщини, орнаментация яких складалася з рослинних мотивів, нитки використовувалися вовняні та шовкові червоного, зеленого, бузкового кольорів. На Київщині охристо-коричневого кольору кожухи обшивалися по низу вздовж пілки кольоровим жгутом на нижньому правому куті – «наріжнику». Важливу роль вони відігравали у весільній та родильній обрядовості – символізували багатство, плодючість, щастя новоствореній родині та новонародженій дитині, тому орнаментация вишивки кожухів мала символічний зміст із переважанням червоного кольору. «На спині вишивали зображення стилізованої підкови як символу гостинності, оберегу від злого ока», – стверджує Т. Кара – Васильєва [5, с. 229]. Наголосимо, що вишивка в одязі мала сакральну символіку, була оберегом. Активна праця людини вела до удосконалення художньої творчості і бачення її навколишнього світу, осмислення навколишньої природи, потягу до прекрасного в побуті, уявлення людей про життя і смерть, добро і зло, здоров'я і хвороби. На деревах, молитовниках вішали вишиті рушники, слали скатертини. Магічне, сакральне й естетичне виступало в синтетичному зв'язку. Про це свідчать іконопис, книжкова мініатюра, фольклорні та етнографічні дослідження.

Значну роль у костюмі українця відігравали пояси. Широкі з тонкої вовняної тканини зеленого, червоного, фіолетового кольорів, вони з обох кінців оздоблювалися орнаментальним мотивом у вигляді великої гілки з квітами. Вишивка розмішувалася по контуру тамбурним швом з переходом кольору від світлого до темного. Кожному виду одягу відповідала визначена техніка, колорит, орнаментальні мотиви, їх розміщення. Майстри дотримувалися художніх прийомів у видах одягу: кабатах, камізелях, корсетах, запасках, кожухах, сорочках, хустках, кавницях. Запаски, кабати шили з домотканого сірого полотна і рясно вишивали чорним, а наприкінці ХІХ – чорним з червоними нитками. Поширені мотиви: «сосонки», «купочки», «деревця», «клинці», «кривульки» в техніці «хрестика», «стебнівки». Наприкінці ХІХ століття у Київській, Полтавській, Харківській губерніях широко вживаними були вишиті очіпки. Вони прикрашалися вовняними об'ємними нитками червоного, оранжевого, малинового кольорів, виконані стібками гладі і утворювали малюнки розміщені на дні очіпка. Дрібними вишитими квіточками прикрашали стрічки для дівочого віночка.

Широко побутували у вжитку хустки, які були показником заможності і багатства її власника. За народною традицією хустка мала символічне значення – її дарували старостам, дівчина вишивану хустку на весіллі пов'язувала на руку нареченому. Тарас Шевченко писав у поезії: «У неділю не гуляла, та на шовки заробляла, та хустину вишивала,

вишиваючи співала: хустиночка мережена, вишиваная. Вигаптую, подарую і він мене поцілує, хустино моя мальованая» [23, с. 282]. Відомий звичай закривати покійнику очі хустиною і на могилі прибивати чи перев'язати її до хреста. Вишивана хустка була дорогим подарунком, який супроводжував козака в походах, чумака в мандрах, бідняка на заробітках. Це був символ вірності, пам'яті про кохану дівчину. Вишиваний рушник поширений у побуті українця супроводжував протягом життя – у радості й горі. Рушник є символом гостинності, добробуту родини, на ньому приймали новонароджених, з ним проводжали людину в останню дорогу. Під час будівництва нової хати рушниками піднімали сволоки, а потім дарували їх майстрам. У весільному обряді вишиваний рушник один із найважливіших атрибутів. Рушники дарували старостам, перев'язували через плече, якщо на заручинах доходили згоди, тому їх називали плечовими. Рушниками зв'язували руки молодим під час вінчання, бажаючи щасливого подружнього життя. «Почуєм, побачим, що нам скажуть, біленьким рушником рученьки зв'яжуть. На рушнику вінчалися: «Коли б мені, Боже, неділі діждати, неділі діждати, на рушничку стати» (народна мудрість). На дівич-вечір, коли відбувався обряд прощання з дівуванням, молода і подруги перев'язувалися рушником. Після запросин гостей молода з друзками поверталася до своєї хати де в сінях стояло «гільце» – деревце, прикрашене стрічками та квітами. Його заносили до хати і ставили на рушнику. Батьки нареченої благословляли молодих хлібом на рушнику. Дівчина на виданні для весільних обрядів вишивала 20 рушників, а в давні часи до 40. «А в коморі сволок, на ньому рушників сорок, бежіше, внесіше та буярів прикрасіше» (народна мудрість). Рушник найдорожчий подарунок матері в дорогу синові, як пам'ятка про дім, побажання щасливого майбутнього в житті. «І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала, і рушник вишиваний на щастя, на долю дала», – писав А. Малишко [9, с. 240].

Побутування вишивки мало місце у поховальній обрядовості населення Наддніпрянщини. Вбрання покійника диктувалося статеві – віковими особливостями. Жінки «на смерть» залишали весільний одяг: сорочку, спідницю. Вдягаючи старших, намагаються уникати яскравих кольорів. Молодих, неодружених мерців одягали як на весілля. Хлопцю пришивали квітку, а дівчину хоронили з розпущеним волоссям, одягнутою «як до вінця» у вишитій сорочці. Під ноги стелять вишиваний рушник на якому до цього знаходилось печиво: «шишки», «коровай». На Полтавщині у ХІХ столітті «парою» на весіллі – похороні була дівчина чи хлопець (пара покійнику).

Неодруженим одягали на палець мідну чи воскову обручку. Дітей після семи років хоронять так як молодих наречених. Дівчаток одягають в одну вишиту сорочку. На голову кладуть віночок, хлопчика одягають у святковий одяг, який має родина та оперізують синьою крайкою

(шнурочком). Померлому прив'язували з правого боку хустку (шматок полотна) у краї якої зав'язують гроші – «перевізні», іноді обрізані нігті (не обрізають їх дітям). Труну забивають цвяхами і на рушниках чи мотузках опускають в яму. До сорока днів, життя в хаті де був мрець, оповите сакральністю. Дев'ять днів у хаті не білять, рідше підмітають, голосно не говорять. Перед іконами запалюють лампадка, на столі лежить хліб на рушнику чи пшениця зі свічками на вишитій скатертині. Міняють воду, дев'ять днів зупинений настінний годинник, не відкривається дзеркало, вечором моляться рідні за померлого.

Окрім, обрядового призначення рушники широко використовувалися в селянському побуті. Відповідно до функціонального призначення вони називались «стирок» (для посуду); «утиральник» (для рук і обличчя). Широке значення мали рушники для декоративного оздоблення інтер'єру [15, с. 60]. Вишивалися на них сцени з народного побуту: «Біля колодязя», «Била жінка за чуба», «Тому кого любила», «Дерево життя». Їх вішали над іконами і називали «наобразниками», «божничками». У рушниках несли до церкви святити паски. Рушники вішали на кілок, від чого вони дістали назву кілкові: «Держи хату як у віночку, рушники на кілочку» (народна мудрість).

Активна праця людини вела до удосконалення художньої творчості і бачення її навколишнього світу, осмислення навколишньої природи, потягу до прекрасного в побуті, уявлення людей про життя і смерть, добро і зло, здоров'я і хвороби. На деревах, молитовниках вішали вишиті рушники, слали скатертини. Магічне, сакральне й естетичне виступало у вишиваних творах у синтетичному зв'язку. Про це свідчать іконопис, книжкова мініатюра, фольклорні та етнографічні дослідження ХІХ століття.

В інтер'єрі традиційного сільського житла окремою частиною внутрішнього розташування предметів є вишиті вироби й культурно-ритуальні символи. Особливе значення надавалося підготовці інтер'єру хати до храмових або сімейно – побутових свят. Білили стіни, підмазували глиняну долівку, вивішували на жердку виготовлені господинею та її дочками рушники, килими, вишиті сорочки, виставляли в миснику святково – ритуальний посуд, прикрашали сволок і стіни витинанками, засушеними букетиками цілющих творів та виконувалися настінні розписи [15, с. 59]. Роль оберегу виконували хрестики навколо вікон і дверей та рушники, котрі обрамлювали вікна й двері. Вишивка на них відрізнялася від вишивки на рушниках, призначених для обрамлення картин. Ці рушники мали мету – оберегти, попередити і упорядкувати зв'язок внутрішнього простору житла і зовнішнього світу, адже картина, що висіла на стіні вважалася входженням в інший світ.

Побутують окремі обряди, звичаї й повір'я, пов'язані з вибором місця, початком будівництва, його закінчення і переходу у новий дім.

Закладина – архаїчний обряд, стійко зберігся як ряд побічних вірувань і ритуалів, що в минулому усвідомлювались як магичні. Посередині нового житла на столику чи стільці, застеленому рушником, клали дерев'яний хрест, хліб, сіль і воду. Залишали до ранку, якщо все було не займаним, а кількість води збільшилась то це добра прикмета. Польові дослідження доводять, що більшість сучасних забудовників за традицією, продовжують на закладах кидати гроші під камінь фундаменту, але не пов'язують цей ритуал з магичним дійством. Перед уявною піччю або на покуті встановлювали стілець застелений рушником на який клали хрест, букет квітів, хліб, сіль, кухоль з водою чи вином. Старший майстер брав до рук рушник з хлібом, цілував його, промовляючи: «Господи, допоможи!» і починав роботу. Рушник чи шмат тканини і гроші майстер брав собі як аванс за роботу. Якщо у майстра були помічники, господар не розраховувався з ними – майстер робив це сам. Після зведення стін і перекриття майстер прибивав до сволака хрест і квіти. Господар прив'язував до сволака кожух (щоб тепло було), скатертину (для чистоти й порядку), хустку, рушник з хлібом і сіллю (щоб у домі не переводились хліб і сіль). Хустка, рушник, хліб, сіль за традицією дарували майстрові. Після закінчення основних будівельних робіт майстри та їхні помічники вітали господарів, плели вінки й увінчували ними майбутніх мешканців. На гребені даху хати майстри закріплювалися освячені в церкві хрест, пов'язаний вишиваним рушником, колоски та букет квітів, які у окремих випадках замінювали прикрашеною квітами гілкою, так званою «квіткою». Новосілля на Наддніпрянщині відбувалось так: коли було все готово для переходу до нової хати, старші за віком господарі брали до рук ікону, вишиваний рушник, з хлібом та сіллю, миску житнього та пшеничного зерна, дрібні гроші, горілку і входили до нового житла. Батько молодих господарів, його кум та найближчий родич іконою чи тільки хлібом з сіллю на вишиваному рушнику благословляв і встановлював ікону «на покуті» на щасливе життя у новозбудованій хаті. Молода пара бралась за кінці рушника і батько заводив їх у нову хату. За ними заходили діти, родичі, сусіди. Літня жінка (мати господарів, кума чи близька родичка) посипала всіх зерном і дрібними грішми, бажаючи всім щастя в новому будинку. Потім гості дарували подарунки та сідали за столом, а молоді господарі пригощали їх святковим обідом [22, с.63].

В обрядах і звичаях Свят – вечора важлива роль належала столу за яким збиралася вся сім'я. За традицією його притрушували соломою, по кутках клали часник, накривали скатертиною – обрусом. На багату кутю відбувався обмін ритуальними стравами. Вечеря, яку посилали з дітьми родичам, хрещеним батькам, бабі-повитусі яка складалась з куті, риби, книшів, пирогів, печива – «коників» хлопчикам і «барішні» – дівчаткам поміщалась у вишиту скатертину чи рушник. Приймаючи обрядові страви, господарі дякували в свою чергу передавали дари – такі ж страви зі свого

столу, тобто відбувався обмін ритуальною вечерею, що символізувало спорідненість двох сімей, їх приязнь і взаємну щедрість. Вечір напередодні Нового року (13 січня) в народі називався Щедрим або Багатим, що пов'язано з традицією готувати святковий стіл на якому переважали скоромні страви. Серед страв був обрядовий різдвяний хліб – «карачун», котрий на рушнику несли обмивати до річки чи криниці.

Широке розповсюдження мав звичай «колодки» або «колодія» – давній обряд виготовлення й знищення опудала зими [22, с.318] Архаїчна форма обряду «колодкування» у ХІХ столітті зустрічалась рідко. Колодку у вигляді поліна, палки, стрічки, хустки, квітки чіпляли хлопцям і дівчаткам як покарання за те, що вони не взяли шлюб у минулі М'ясниці. На Наддніпрянщині, Поділлі обряд колодкування був традиційною формою молодіжного спілкування й вибору шлюбного партнера. На Масляну парубки пригощали дівчат горілкою, пивом, солодощами – купували колодку», «запивали колодку» як говорили на Вінничині Полтавщині й Київщині, хлопці наймали для дівчат музикантів до танців. Як подяку кожна дівчина вишивала перкалеву хусточку, прикрашаючи її квітами та ініціалами свого обранця. Разом із двома-чотирма писанками вручала її парубку на Великдень – «повертала колодку». Такі ритуалізовані обдаровування виявляли взаємні симпатії молодих людей, часто завершувалися весіллям. Сьогодні вишиті хусточки – «колодки» зберігалися в родинях як сімейна реліквія [22, с. 318]. Існувало повір'я, що русалки на Зелені свята заходили в село одягнутися і тому жінки вішали для них на деревах пряжу, рушники, сорочки, а дівчата – вінки. Це уявлення відбилося у пісні: «Сиділа русалка на білій березі, просила русалка в жіночок намітки».

Отже, частина обрядів та звичаїв активно побутує у календарній та родинній обрядовості українців, будівництві житла, хатнього інтер'єру, носінні одягу, але сьогодні змінилася їх сутність та смислове навантаження. Вишивані вироби займають почесне місце у обрядово-календарному циклі селянської родини, є оберегом, надають семантичного значення у повсякденному й обрядово-святковому їх вжитку та зумовлюють відповідні художньо-естетичні якості складових родинної обрядовості. Обряди, звичаї, традиції які відображали вірування й уявлення, патріархальний побут майже зникли. У процесі національно-культурного відродження України й відновлення релігійних традицій поступово відроджується система народних звичаїв та обрядів. Найбільш стійко зберігаються обряди, які в минулому мали магічне значення і втративши свій первісний зміст, стали етнокультурною традицією.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Білан М. С. *Український стрій : навч. посіб. для вищих і серед, навч. закладів / М. С. Білан, Г. Г. Стельмащук ; Ін-т народознав. НАН України, Академія Мистецтв, Укр. Акад. Друкарства. – Львів : Фенікс, 2000. – 328 с.*

2. *Запаско Я. Декоративно – ужиткове мистецтво: словник у 2 т. – Львів: Афіша, 2000. – Т. 1 – 362 с.; т. 2. – 400 с.*
3. *Захарчук-Чугай Р. Українська народна вишивка. Західні області УРСР / Р. Захарчук-Чугай. – К. : Наук, думка, 1988. – 190 с.*
4. *Кара-Васильєва Т. Українська народна вишивка / Т. Кара-Васильєва, А. Заволокіна. – К.: Либідь, 1996. – 96 с.*
5. *Кара-Васильєва Т. Українська вишивка / Т. Кара-Васильєва. – К. : Либідь, 1993.–420 с.*
6. *Кара-Васильєва Т. В. Полтавська народна вишивка / Т. В. Кара-Васильєва. – К.: Наукова думка, 1983. – 135 с.*
7. *Кара-Васильєва Т. В. Вишивка // Українці: історико-етнографічна монографія : у 2 кн. – Опішне : Українське народознавство, 1999. – Кн. 2. – С. 223 – 233.*
8. *Кульчицька О. Л. Народний одяг західних областей УРСР / Олена Кульчицька. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 15 с.*
9. *Малишко А. Рушник // Твори у 10 томах. – Т.4 Поезії 1949–1960 рр. – К.: Дніпро, 1973. – С. 240.*
10. *Мельничук Ю. Дерево життя у вишивках / Ю. Мельничук // Артанія : альманах. – 1998. – Кн. 4. – С. 51–52.*
11. *Ніколаєва Т. Історія українського костюма / Т. Ніколаєва. – К. : Либідь, 1996. –171с.*
12. *Николаева Т. А. Украинская народная одежда. Среднее Поднепровье / Т. А. Николаева. – К.: Наукова думка, 1987. – 246 с.*
13. *Васіна З. О. Український літопис вбрання : [книга-альбом]. Т. 2 : XIII – початок XX ст. : наук.-худож. реконструкції / З. О. Васіна. – К. : Мистецтво, 2006.–448 с.*
14. *Космина Т. В. Жилище. Украинцы / Т. В. Космина // Этнография восточных славян. – М.: Наука, 1987. – С. 123–128.*
15. *Лебедев П. О. Художнє оздоблення хат Полтавщини / П. О. Лебедев // Народна творчість та етнографія. — 1978. – № 4. – С. 58–61.*
16. *Матейко К. І. Український народний одяг. – К.: Наукова думка, 1977. – 223с.*
17. *Український народний одяг XVII – початок XIX століття в акварелях Ю. Глоговського / авт. та упоряд. Д. П. Крвавич, Г. Г. Стельмащук ; ред. Ю.Г. Гошко. – К.: Наук, думка, 1988. – 272 с.*
18. *Сусак К. Р. Українське народне вишивання : навч. посіб. / К.Р. Сусак, Н.А. Стеф'юк. – К. : Наук, світ, 2006. – 281 с.*
19. *Терпелюк М. В. Українська народна вишивка /М. В. Терпелюк // Позакласний час. – 2007. – № 8. – С. 53 –55.*
20. *Титаренко В. П. Полтавська народна вишивка: минуле і сучасне (виховний аспект) : навч.-метод. посіб. / В. П. Титаренко. – Полтава : Верстка, 2000. – 136 с.*
21. *Українське народне мистецтво. Тканина та вишивка.. – К., 1960. – 62 с.*
22. *Українці: історико-етнографічна монографія: у 2 кн. – Опішне : Українське народознавство, 1999. – Кн. 2. – 544 с.*
23. *Шевченко Т. Г. Кобзар / Т. Г. Шевченко. – Тернопіль : Богдан, 2009. – 960 с.*

Правдіна Аліна
(Полтава, Україна)

ЖІНКА-ЛЕГЕНДА – ОЛЬГА ВОЗНИЦЯ

*Недавно ми сюди прийшли, любов у серці принесли
і хочемо навчитись всьому, що можна зробити самому.
Ми час не будем гайнувати, будем вчитись працювати.
Символ гуртка ми приймаємо і святково обіцяємо:
добре вчитись, вишивати, щоб з цього користь мати.
(З альбому вирізок творчого гуртка 1962 р.)*

Звичаї і традиції українців – це те, що завжди вирізняло нас з-поміж інших народностей. Вишивка – це найбільше диво, яке ми прийняли від наших предків і воно передається з покоління в покоління. В українській родині з дитинства дівчинку вчили вишивати, і тому, напевно, немає жодної оселі, яка б не рясніла вишитими рушниками, скатертинами, подушками та серветками.

Не хочеться дати загинути тому, що в давнину виспівували серцем наші предки. Тому наше завдання не тільки цінувати надбання попередніх поколінь, а навчитися любити і відчувати кожну ниточку, яка може принести велике задоволення і духовне збагачення. Адже є з кого брати приклад, є у кого вчитися. Ми можемо пишатися майстерністю жінок-вишивальниць нашого краю. Одна з них – заслужений майстер народної творчості України, оригінальна творча особистість в історії вишивального мистецтва, жінка-легенда – Ольга Возниця. Феномен її творчості – досконало вивчати, пізнавати до найтонших нюансів художні особливості духовно-мистецької сутності українських вишивок, шукати нові інтерпретації традиційної художньої вишивальної спадщини та створювати нові узори [1, с.3-4].

Ольга Возниця – народна майстриня, людина високого громадського і морального обов'язку, завжди у праці і пошуку. Любов до вишивального мистецтва українського народу, в якому закодована генетична сутність нації, зародилася з раннього дитинства. Художня вишивка полонила серце жінки й з роками стала справою її життя [4].

У доробку майстрині: вишивані рушники, серветки, вишиванки, кептарі, жіночі та чоловічі сорочки, гердани.

Народилась талановита вишивальниця в місті Ходорові на Львівщині 14 березня 1925 року. Працювала Ольга Возниця завідувачкою шкільної бібліотеки у рідному місті, була вихователькою у львівському дитсадку.

Вишивати професійно почала з 1962 року, очоливши гурток художньої вишивки у палаці піонерів Львівської залізниці. Індивідуальна творча манера краянки відразу привернула увагу. Вже перша персональна виставка 1982 року в Львівському музеї етнографії та художнього промислу стала помітною віхою у культурному житті Галичини. Відтоді О. Возниця бере активну участь у різних виставках, включаючи міжнародні. Її роботи зберігаються в музеях Львова, Києва, Санкт-Петербурга, Парижа, Торонто та ін [1, с.4-5].